

ŽUPSKI »LIBER MEMORABILIUM«

Stjepan BAUERLEIN, biskup

Po našim župskim uredima, župskim knjižnicama, u župskim arhivima nalazi se knjiga u starinskom kožnom uvezu, na odebljem i požutjelom papiru a na barokno-ispisanoj vigneti s kružnim slovima natpis: *Liber memorabilium*.

Stari naši predšasnici s velikim marom, katkada sa znanstvenim ambicijama, napisali su i ispunili ovu župsku spomenicu, povijest svoje župe, povijest crkve, povijest nadarbine, biografije župnika i mnogo drugih interesantnih podataka.

O ovoj knjizi, o knjizi »Liber memorabilium« naših župa, želim danas govoriti.

Jesam li dobro uočio — neki će od vas odmah rezonirati: Opet neka »pisanja«, opet kancelarija; biskupi nas tjeraju da postanemo administrativci, žele da nas zatvore u župski ured, da ispisujemo izvještaje, da kopamo po arhivima, da tražimo dobre i loše strane naših predšasnika, zar nemamo drugog posla? Drugi će, možda, reći: Koncilska Crkva govori o današnjici — *Ecclesia in mundo huius temporis* — što će nam neka knjiga: »Liber memorabilium«?

Prvima odgovaram: Ne, »liber memorabilium« ne želi od pastoralnog radnika napraviti kancelarijskoga činovnika, koji će kopati po prošlosti i gubiti svoje dragocjeno vrijeme, nego želi, da dade knjizi pravo značenje, da župnik iz ove knjige uoči, kad je bude sastavljao, pravo stanje svoje župe, da uoči probleme, koji su se nagomilali u njegovoj župskoj stvarnosti, pa da ih počne u svojem pastoralnom radu sistematski rješavati, da se dade na posao istraživački i uporno, a ne »kampanjski« — od danas do sutra, od jednoga događaja do drugoga, od onoga »vidjet ću, što će donijeti današnji dan!«

Župski »Liber memorabilium« ne će biti samo povijest župe, crkve, nadarbine, nego »Liber memorabilium« skupit će sve podatke, koji će župniku otvarati oči, koji će ga poticati na razmišljanje, koji će uzdrmati njegovu savjest. »Liber memorabilium« sabrat će, po načelima župske sociologije, sve elemente, koji će biti putokaz za pastoralni rad ne samo župnika-suvremenika, nego i za njegove nasljednike, Bog zna u kojoj generaciji.

Drugima odgovaram: »*Historia est magistra vitae*«. Preko povijesnih činjenica ne može se samo prekoračiti. Povijest je uzrokovala da-

našnjicu, pa se problemi današnjice ne mogu rješavati, ako se ne uoč razlozi, koji su stvarali probleme. Pozivanje na koncilsku Crkvu današnjice traži izvore i pogled u prošlost. Da li je to davna prošlost, ili prošlost od jučer, svejedno. Sve, što je prošlo, spada u povijest, a prema tome i u »Liber memorabilium«.

Možda će neki i ovako rezonirati: »Moja je župa prevelika, nemam vremena da se bavim ovakvim poslovima, kao što je »Liber memorabilium«. A drugi će reći: »Župa mi je premalena. Sve ja znam, što se u mojoj župi zbivalo, kakvi su se problemi pojavljivali, što će mi 'Liber memorabilium'?»

Držim, da se i za velike župe, gdje je župnik zaposlen u apostolskom radu u svakoj minuti svojega vremena, ipak mora naći koji čas za razmišljanje, za pravljenje planova, za traženje puteva, kako da se rješavaju problemi. Sve što se u takvim momentima sabranosti, povučeni iskonstruira, mora imati svoje temelje, svoje izvore u nekim podacima iz župske prošlosti, da na njima izgradi plan budućnosti. Ako ni za to nema vremena, onda će mu posao biti doista »kampanjski«, radit će ono što mu donese dan, sve će pripustiti, da se savremeno izrazim, »stihiji«.

Moja je župa premalena. Baš zato, što je malena, baš zato što ima dušobrižnik vremena, trebao bi skupiti, ne možda toliko za sebe, koliko za svoje nasljednike, materijal, koji će osvijetliti pravo stanje župe, i koji će tako doprinijeti generacijama dušobrižnika svojih nasljednika ugaoni kamen za izgradnju pravoga sistematskog apostolskog rada.

Bit će sigurno i drugih prigovora, pa ćemo ih rješavati zajednički, u debati, ili kasnije, u dopisivanju.

OPCENITE NAPOMENE

1. »Prima historiae lex est: ne quid falsi dicere audeat!«, deinde ne quid veri non audeat!« (Cicero, De oratione 2). U »Liber memorabilium« ulaze samo oni podaci koji su točni, provjereni, istraženi; samo oni brojevi i statistike, koje se osnivaju na realnosti; ništa od oka, ništa globalno.

2. Drugo što moramo odmah naglasiti, jest, da treba razlikovati: župski »Liber memorabilium« od župske »Kronike«. Župska kronika posebna je knjiga, u kojoj će župnik upisivati kronološkim redom sve važnije događaje u svojoj župi, od jednog nadnevka do drugoga, od mjeseca do mjeseca, od godine u godinu. I župska kronika važan je i zanimljiv dokumenat za prošlost. Župnik će, na kraju godine, ili u jednoj zaokruženoj periodu, vidjeti u župskoj kronici rezultate svojega rada, teška zbivanja u svojoj župi, u kojima je i sam morao sudjelovati; vidjet će i vedre dane svojih apostolskih napora. Napominjem, da treba izbjegavati sve podatke, koji nisu nužno vezani uz apostolski rad, uz župski život; sve političke podatke; sve podatke, koji bi župnika i Crkvu mogli kompromitirati; podatke radi kojih bi se u promijenjenim vremenima morao kajati, što ih je napisao; sve podatke čisto osobne, koji nemaju nikakvog značenja za apostolska zbivanja u župi. Mnogi i mnogi kroničar iz prošlosti kidao je mnoge stranice svoje župske kronike zato

što je u nju stavljao često puta neobjektivne sudove i aluzije, koje su donosile rumenilo na lice njegovoga kasnijeg apostolata.

Nije mi svrha da danas govorim o načelima, po kojima će se ispisivati župska kronika. Zato ovaj problem mimoilazimo. Možda će biti zgrade, da će se na jednom od budućih tečajeva naći predavač, koji će »zagristi« i u problematiku ove teme.

3. Danas imam pred očima samo »Liber memorabilium« naših župa. Pisati ovu knjigu, priznajem, velik je i težak posao, te traži mnogo rada, savjesnog istraživanja, mnogo studija, mnogo bilježaka. Za povijesni dio župskog »Liber memorabilium«, za dokumentaciju i istraživački rad dao je načela prof. Ivandija. Pa treba zaviriti u njegovu metodologiju, prije nego što se pristupi ovakvom poslu. »Liber memorabilium« nije moguće svršiti u kratko vrijeme. Za neke podatke auktor će morati poći u arhive župske, biskupijske, komunalne. Morat će istraživati pomno i dugo. Treba pročitati i prostudirati svu literaturu, koja je tiskana, iz koje bi se moglo bilo što doznati, da se izabere materijal, koji će poslužiti za sastav ove spomenice.

4. Gdje »Liber memorabilium« od davnine postoji, trebat će samo napraviti korekture, prema istraživačkom radu novih historičara jer naši stari marljivi župnici, koji su sate i dane sabirali, sređivali »Liber memorabilium« nisu imali ni mogućnost ni sredstava, ni literature, ni izvora, koje mi imademo.

5. Opseg župske spomenice ne ograničuje se nikakvim stranicama, treba biti širok u svojim izlaganjima, zabilježiti i, možda, beznačajne podatke, jer će, baš ti podaci biti vrlo značajni za budućnost.

6. Od kolike je važnosti bilo izrađivanje župskog »Liber memorabilium«, vidimo i po tome, što su naši biskupi u prošlosti posebno inzistirali na ovakvom radu. Biskup Strossmayer još 1863. izdao je posebnu naredbu o vođenju knjige »Liber memorabilium«. Drugu okružnicu o tom predmetu izdao je u ožujku 1897. Znadem, da su mnoge naše biskupijske sinode također inzistirale na izradi župskih spomenica. Mnogo se i pisalo u našoj stručnoj literaturi o župskom »Liber memorabilium«. »Glasnik« naše biskupije donosi 1902. opširnu raspravu historičara biskupije kanonika Matije Pavića pod naslovom: »Ljetopis župa«. Kasnije godine 1916., župnik Marijan Galović piše o »Spomen-knjizi župe«. A župnik dr V. Anderlić godine 1921. Vjerojatno su i drugi naši pastoralni časopisi pisali o toj temi.

7. Da posao oko župske spomenice olakšam, sastavio sam »kvestionarij«, po kojem će se lakše snaći svaki dušobrižnik, i po kojem će moći s više sistematike skupiti materijal za svoju spomenicu. »Kvestionarij« samo globalno postavlja pitanja, pa se auktori »Liber memorabilium-a« ne će slijepo držati pitanja i redosljeda, nego će u okvir kvestionarija unijeti mnogo toga, do čega će svojim istraživanjem doći i tako nadopuniti i proširiti ono, što u kvestionarij nije unišlo. Kvestionarij daje samo orijentaciju, a ostavlja najveću slobodu oko istraživanja.

8. Kvestionarij obuhvaća najprije geografski opis župe, zatim povijest naselja, nadalje povijest župe, povijest župskog beneficija, povijest crkve, župske kuće, kapelica, biografije svećenika i župnika, koji su bilo čime povezani uz župu, povijest groblja.

9. Jasno je, da cijeli kvestionarij ne mogu ovdje pročitati. Možemo se porazgovoriti, nakon predavanja, na koji način bi se mogli s kvestionarijem upoznati. Da li da ga umnožimo, da li da izađe u posebnoj brošuri, kao što je to izdala Matica Srpska godine 1955. u posebnoj brošuri: »Uputstva za proučavanje vojvođanskih naselja«. Ili, kao što je izdao Univerziteti profesor F. Quicke: »Monographie géographique de village« (1949), ili: kao što je izašla studija za proučavanje seoskih župa u Voiron-u (Isère): »L'étude d'une paroisse rurale«.

POJEDINAČNI SAVJETI

1. Kod *geografskog opisa župe*, trebalo bi izraditi prema jednoj specijalki granice župe, sa svim lokalitetima, filijalama, naseljima, »hatarima«, nazivima, koji postoje u narodu. Trebalo bi prikazati geografski reljef župe. — Po njemu bi se vidjelo težina komunikacija s filijalama, naseljima. Vidjele bi se udaljenosti, poteškoće, koje svaki lokalitet donosi dušobrižniku. Vidjelo bi se i: što bi se moglo i kojim sredstvima učiniti, da u geografskom opisu župe opisati klimu, sve vremenske pojave: oborine, magle, temperaturu, da se vidi, koji je svećenik sa svojim osobnim okolnostima sposoban svladati sve poteškoće, koje bi »atmosphèria« donosila. Sjetimo se strahovitoga opisa u romanu »Duhovnička smrt«, koji je toliko potresan, da daje misliti svećeniku i poglavaru kod susreta s ovim problemom. Kod geografskog opisa naselja treba navesti i tip naselja, i topografski oblik naselja, jer i tu treba misliti na čovjeka i na dušobrižnika, apostolskog radnika, koji će biti sposoban sve topografske okolnosti svladati, u koje vrijeme i koliko dugo. Kod naselja treba posebno označiti: ulice, trgove, službena imena, narodne nazive, da se svaki dušobrižnik, kada dolazi, osjeća nakon čitanja »Liber memorabilium-a« odmah »kod kuće«. Dakako, treba označiti: da li su ceste zidane ili su to obični poljski putevi; da li će se moći motorno vozilo upotrijebiti ili će ga novi dušobrižnik, ako ga ima, zatvoriti u garaži. Dakako, da će biti točno označeno, gdje je lokalitet župske crkve, kuće, groblja, križeva na raskršćima, kapelica, itd. Ako je moguće, ovome opisu treba priložiti fotografije, da i s te strane bude sve dokumentirano. U geografskom opisu župe treba opisati i *demografske* prilike: stanovništvo, porijeklo, brojno stanje, etnički sastav, po narodnosti, po vjeri, po zanimanju; gustoću stanovništva, broj vjernika rimokatolika, drugih vjera, uopće statistički opis naselja, prirast i opadanje stanovništva, natalitet, mortalitet, morbiditet, imigracija, emigracija, itd.

2. *Povijest naselja*. — Treba sabrati sve povijesne podatke, od najstarijih vremena. Navesti literaturu, pisane izvore, eventualno nalaze, koji su, kao dokumenti — spremljeni po muzejima, itd. Napose treba uočiti: koji su faktori utjecali na život naselja u novije doba: škole, ra-

spadanje kućnih zadruga, pauperizacija, nestajanje staropatrijarhalnog života, emigracija u gradove, novi životni uvjeti, željeznice, autoputevi pošta, industrija, nestajanje starog ekonomskog pokreta i uvađanje novog, zatim: mjesta za sastajanje, krčme, domovi, itd. Pojave modernih padova naselja, alkoholizam, raskalašenost, kartanje, blud, opadanje porodičnog morala, koji se očitovao u bijeloj kugi, bračnim rastavama, luksuzu, epulentnom životu, itd. Zatim: zaduživanje, zajmovi, parničenje, sukobi, razdori, osvete. Kakav je bio društveni život naselja: da li su postojala pjevačka društva, vatrogasna društva, diletantske sekcije, tko je ova društva vodio, tko ih je pripremao, iz kojih slojeva su se regrutirali članovi ovih društava, da li su postojale čitaonice, knjižnice, tko ih je osnovao, tko ih je vodio, koje su se novine i časopisi pojavljivali u naselju, tko ih je pretplaćivao, čitao, itd. Posebno poglavlje: duh u narodnoj pjesmi i priči, koji odaje dušu čovjeka dotičnog naselja. Trebalo bi, ako je moguće, sve skupiti i zapisati. Pobilježiti: junačke pjesme, ženske, svatovske, poskočice; pobilježiti: priče, bajke, poslovice, itd. Iz svega će se toga očitovati moralni karakter naselja, utjecaj na religiozni život, o kome ćemo dati račun u slijedećem poglavlju.

3. *Povijest župe.* — I ovdje treba navesti povijest formiranja župe i župskog života. Treba napomenuti, da li je u staro-kršćansko doba na tom teritoriju postojala kakva župska zajednica, kako je bilo u Srednjem vijeku, kako u tursko doba. Naša je povijest još neistražena u tom pogledu, ali ono što imademo, treba pročitati i zabilježiti.

Treba navesti u spomenici: veličinu župe, vjerski život župe, katehizacija, pohađanje svete mise, specijalni obredi, paraliturgijski obredi, narodni običaji uz blagdane, molitvenici koji se upotrebljavaju, otpadi, obraćenja. Zatim, moralni život župe i pojave, koje su utjecale na moralni život: prela, posijela, seksualni moral, obiteljski moral.

Molitveni život u župi: molitva u obitelji, zajednička jutarnja i večernja molitva, molitva prije i poslije jela, molitve i uzdasi na polasku na posao. Kanonske vizite mnogo su toga zabilježile, pa bi trebalo za »Liber memorabilium« sve to iscrpsti, jer će ovi podaci mnogo toga otkriti za religiozno-moralni život u sadašnjici.

Župske matice također će otkriti mnogo toga o vjerskom životu župe. Vidjet će se koliki je postotak nezakonite djece, vidjet će se kako su se sklapali brakovi, koji su motivi bili: zemlja, baštine, a u kasnijim generacijama: degeneriranost zbog brakova u bližem srodstvu. Matice će pokazati izumiranje pojedinih obitelji.

Župski arhivi dat će podatke, kakav je bio odjek pojedinih vjerskih manifestacija, euharistijskih kongresa, hodočašća, dijeljenje svete poverde.

Zvanja iz župe također su indikator živoga vjerskog života u župi. Statistike prirasta zvanja svećeničkih, redovničkih, a napose redovnica, pokazat će da li se vjerski život u župi podizao ili je opadao. Napose će biti zanimljivo sakupiti podatke, što je župa učinila u duhovnom i materijalnom pogledu za sjemenište.

U »Liber memorabilium« ušli bi i podaci o školi u župi. Treba istaknuti: tko je školu osnovao, tko su bili prvi učitelji, kako se katehizacija

obavljala u tim školama, koje su se knjige upotrebljavale za vjeronaučnu obuku, za vjeronauk s odraslima, s djevojkama i momcima, vjeronauk kao školski predmet, vjeronauk kada smo morali ostaviti školske, katehetske dvorane itd.

Zanimljivo će biti prikazati u župskoj spomenici i liturgijski život u župi: crkveno pjevanje, dijalozirane svete mise, broj svetih pričesti, broj svetih ispovijedi, običaji kod krštenja, kod sklapanja brakova, itd.

U spomenici treba iznijeti prodor laicizma u vjerski život od jozefinizma pa do današnjih dana, masonerija, liberalizam, antiklerikalni pokreti, ateizam, sekte. Što se učinilo kao ustuk: župske misije, duhovne obnove, organizacija KA, pobožna društva, vjerski tisak: časopisi i knjige.

Što su župnici u prošlosti registrirali u svojim opaskama na vjerski život svoje župe? Napose, prema kartoteci, prema statističkim listovima, prema podacima u štampi, u tisku, u knjizi župskih izvještaja.

Kako su utjecale na vjerski život druge vjerske zajednice, ako su živjele u zajednici s katolicima? Pravoslavni, protestanti, Židovi, muslimani?

Kad bismo dali realne podatke o naznačenim problemima, otvarale bi se široko oči, vidjeli bismo, koliko toga treba učiniti, koliko toga je propušteno; ovi podaci bili bi indikator za rješavanje i sistematski rad u župskom apostolatu. Analiza svakoga od ovih podataka trebala bi svakoga župnika potresti u duši, trebala bi uzdrmati savjest, da u svoj širini zagleda u problematiku svojeg rada. Dakako, da se ne rješava sve u jednoj godini, ali negdje treba početi, i treba jedamput početi. Župnici, koji su mi pripovijedali, što su sve pronašli u pomnom istraživanju prigodom blagoslova kuća, duboko su potreseni, kad su vidjeli: divlje brakove, nezbrinute bolesnike, djecu koja ne dolaze na katehizaciju, nepohađanje svetih misa, sakramenata, nekrštena djeca. Sve to čovjeka, svećenika, zabrinjuje i rastjeruje mu san i donosi nemir u njegov život i u njegovu dušu.

4. *Povijest župskog beneficija.* — Župski beneficij su — mislim — najnesređeniji dio u našoj župskoj administraciji. Povijest našeg župskog beneficija ne ćemo pisati zato, da pokažemo: koliko smo bili bogati u prošlosti, nego zato što s materijalnim dobrima nismo učinili ono, što smo mogli učiniti za duhovno dobro naših vjernika. Mi znademo jako dobro, kakvi su bili propisi crkvenog prava. Višak našeg beneficija, koji nam nije bio potreban za život, trebalo je podijeliti: bijednima, crkvenim ustanovama, za opće dobro, za uređenje župske zgrade, itd. itd. Ipak, dobro bi bilo, ako je ikako moguće, da vidimo, kako je župski beneficij evolvirao, kako su se materijalna dobra nagomilavala zakladama, darovima, itd. i kako je mnogo toga, da ne kažem sve, prošlo i propalo. U našem »Liber memorabilium« treba točno konstatirati sadanje stanje župskog beneficija. Znam župnika, koji se nije mnogo interesirao za svoj beneficij, pa je godinama plaćao poreze za ono, što nije imao i čudio se, da njegov susjed plaća manje poreze od njega, a nije se brinuo, da u katastru ili gruntovnici pogleda da se na njegovom beneficiju vodi posjed, koji je već davno bio otuđen.

Treba zato u gruntovnici ili katastru izvaditi svaku česticu, koja pripada župi, crkvi, nadarbini, eventualno zakladi, da se točno znade, kome što pripada, da ne nosi na svojoj duši uzimanje onoga, što nije njegovo, što pripada crkvi ili kojem drugome crkvenom objektu.

5. *Povijest crkve*: treba istražiti i zabilježiti povijest nekadašnjih crkava, koje su bile prije sadašnje, pa povijest gradnje sadašnje crkve, doziđivanja, preinake, popravke, planove crkve, graditelja, investitora, donatora, župnika; da li je crkva konsekrirana: kada i od koga, godina gradnje, mjere lađe, prezbiterija u dužini, širini, visini crkve, oprema crkve, oltari, stil, materijal, zaštitnik crkve, inventar sakristije. Sve to treba da pokaže župniku, što treba učiniti za obnovu crkvene zgrade, inventara, umjetničkih predmeta, što će učiniti prema smjernicama novih liturgijskih propisa. Nije uzaludan posao istražiti prošlost crkve, da znamo kako ćemo je urediti za budućnost.

Znadem za mnoge župnike, koji su s toliko ljubavi i s mnogo materijalnih poteškoća popravljali arhitektonske pogreške iz prošlosti, da svoje crkve dostojno uredi, kao kuće Božje. Provađali su horizontalne izolacije, izmjenjivali trule namaze, bojadisali crkve, restaurirali umjetnine, čuvali ih kao oko u glavi, velike povijesne i umjetničke vrednote svojih crkava. A sve to, jer su znali i povijesnu vrijednost svoje župske crkve.

Isto tako treba sakupiti sve podatke o svojim *župskim kućama*, o križevima na raskršću, u poljima, o kapelama na našim »sokacima«, o filijalnim crkvama. Sve su to vrednote nad kojima moramo bdjeti i vrednote, koje su nam povjerene, da ih s ljubavlju čuvamo. Bio sam duboko potresen, kada sam čitao rad gđe Line Horvat, u kojemu je opisala međumurske križeve i kapele s toliko ljubavi i razumijevanja.

6. *Povijest groblja*. — Groblja su naša sveta mjesta. Lokaliteti na kojima su se zbivali toliki historijski događaji, pa iako nisu danas u našem posjedu, uz njih nas veže toliko svetih uspomena i velika povijest. Njima također treba posvetiti koju stranicu u našem listu »Liber memorabilium«. Napominjem, da je izvrstan rad po kojem bi se mogla opisati i druga groblja, rad nekadašnjeg župnika Milka Cepelića, pod naslovom »Đakovačka groblja«. Opisana su groblja u prošlosti, zatim sadašnje groblje, povijest grobljanske kapele i onda: ubicacije grobova, bilo obitelji, bilo pojedinaca, koji su odigrali važnu ulogu u povijesti mjesta.

Na svakom župskom groblju počivaju i svećenici i svjetovnjaci, o kojima bi trebalo reći koju riječ. Osobito o onima, koji su utjecali na život župe.

7. *Biografije župnika* po kronološkom redu trebalo bi oteti zabravu. Svaki je od njih imao svoju povijest, svaki je od njih nešto učinio za župu, pa zato treba izraditi njihove biografije, pokupiti podatke od rođenja, školovanja, službovanja u biskupiji, i napokon u župi. Navesti sve, što je robra učinio, sve što je doprinio za uzdizanje vjerskog i moralnog života u župi. Osobito pokupiti anegdote o župniku, koje će ga prikazati kao revnog pastira i koje će pobudno djelovati na mlađe svećeničke generacije.

Vjerojatno će se mnogo toga naći, što nije ovdje spomenuto, a što bi trebalo ući u »Liber memorabilium«. Auktori će svojom ljubavlju mnogo toga pronaći i tu knjigu obogatiti.

Na kraju bih htio napomenuti važnost ilustrativnog dijela župske spomenice. Koliko je god moguće, sve podatke koje budemo navodili u našoj knjizi, trebalo bi ilustrirati: ili fotografijama, geografskim kartama, grafikonima, crtežima, planovima. To bi knjizi dalo ne samo veću vrijednost, nego bi progovorilo svojim jezikom, koji je rječitiji od svake riječi. Vizuelna dokumentacija zapazit će i ono, što se ne može opisati nikakvim govorom. Zato treba za »Liber memorabilium« sakupiti i vizuelni materijal, koji će olakšati sve opise, sve brojke i sve statistike.

Nedavno je izašla jedna knjiga s naslovom »Coloquium salutis«. Možda bi i za »Liber memorabilium« i posao oko sastavljanja ove drage i zanimljive knjige bio za mnogo svećenika »Coloquium salutis« ne samo za njegovu osobnu intelektualnu izgradnju, ne samo što bi korisno upotrijebio svoje vrijeme, nego što bi »Liber memorabilium« bio »Coloquium salutis« i za svećeničke generacije, koje će iza njega doći.

Biskup Akšamović u jednoj audijenciji kod sv. oca Pija XI htio je istaknuti, kako smo narod, koji nosi časn timer naslov »antemurale christianitatis«. A Pijo XI sa smiješkom mu odgovori: »Protekla voda ne pere lica«. Da ne bi tkogod i među vama, draga braćo, tako rezonirao, da naša povijest, da »Liber memorabilium« nema svrhe za današnjicu, pogotovu ne za budućnost. Moram naglasiti da nije nikada opovrgnuta istina, da je »historia magistra vitae«.

DISKUSIJA: naglašeno je da je ovo kod nas posve novo shvaćanje župne spomenice, koje se razlikuje od dosadašnjeg shvaćanja. Bilo bi veoma korisno, da se spomenica piše prema ovom prijedlogu, no da bi se to provelo, svaki ordinarij na svom području treba odrediti, da svećenstvo piše spomenicu na taj način. Osim odredbe ordinarija bilo bi potrebno svećenstvu izdati upute, odnosno kvestionarij kao pomagalo za pisanje spomenice na taj način. Preuzv. predavač je dao na znanje, da se bavi mišlju izdavanja takvog kvestionarija.